

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

EFT in uitvoering – Een casusboek

Mieke Hoste is werkzaam als klinisch psycholoog en psychotherapeut in kliniek Sint-Jozef Pittem. Daarnaast is ze opleider in Rapunzel te Diest, EFT-supervisor in opleiding en werkt ze in een eigen praktijk te Aalter.

Hughes, D.A. (2007). *Attachment-focused family therapy*. New York: Norton.

Stroebe, M. & Schut, H. (2002). Meaning making and the dual process model of coping with bereavement. In Neimeyer (red.), *Meaning reconstruction and the experience of loss*, (pp. 55-73). Washington, DC: American Psychological Association.

Literatuur

Govaerts, J.M. & Splingaer, G. (2014). Gezinsontwikkelingsperspectief. In A. Savenije, J. Van Lawick & E. Reijmers (red.), *Handboek systeemtherapie* (2de druk, pp. 295-308). Utrecht: De Tijdstroom.

Systemisch werken – Een relationeel kompas voor hulpverleners

Anke Savenije, Justine van Lawick & Ellen Reijmers (2018). Amsterdam: de Tijdstroom. 229 pp. € 34,00. ISBN 978 90 5898 316 9.

Wilco Kroon

Tijdens het NVRG-congres in september 2018 in Haarlem werd het eerste exemplaar van *Systemisch werken* door auteur Anke Savenije overhandigd aan Inge Drabbels, systeemtherapeutisch werker van het eerste uur. Een feestelijk moment waarbij wat mij betreft niets te veel is gezegd over dit mooie boek.

De auteurs zijn vrouwen van naam in de wereld van de systeemtherapie. Zij hebben hun sporen verdiend in ons werkveld, hebben daarover gepubliceerd en vormden samen de redactie van het *Handboek systeemtherapie* (Savenije, Van Lawick & Reijmers, 2014). Ons vak heeft de maatschappelijke wind in de zeilen en daarom is het een goed moment om een

boek te publiceren waarin systemisch werken voor een brede groep hulpverleners handen en voeten krijgt.

Systemisch werken is geschreven vanuit een sociaal-constructionistische visie op ons vak. De dominante systemische perspectieven zijn in dit boek die van de collaboratieve en narratieve praktijken. De auteurs integreren daarin veel ideeën en technieken uit andere benaderingen. Zo ontstaat wat de auteurs in de ondertitel 'een relationeel kompas' noemen. Dit boek helpt de systemisch georiënteerde hulpverlener bij het navigeren door een overzicht te bieden van de vele aspecten die in het relationeel werken van belang zijn.

Systemisch werken beslaat twaalf hoofdstukken. Hoofdstuk 1 start met de vraag of gezinnen bestaan en beschrijft een aantal verschillende wijzen van kijken naar (en dus ook door!) families. De auteurs benoemen dat je 'lens' (p. 16) bepaalt wat je ziet en zij houden een pleidooi om regelmatig van lens te wisselen om een zo rijk en dynamisch mogelijk beeld van families te krijgen. Want, zo schrijven ze, 'het gezin of de

familie bestaat niet' (p. 23). De gekozen perspectieven op gezinnen worden geïllustreerd aan de hand van een driegeneratiegezin, de familie Dufour. Deze familie komt met name in de eerste zes hoofdstukken van dit boek steeds terug als concrete illustratie van de beschreven (systemische) concepten.

Hoofdstuk 2 start met een korte schets van de systemische geschiedenis. Daarna worden verschillende systeemtheoretische uitgangspunten op een toegankelijke manier besproken. In hoofdstuk 3 staat de persoon van de hulpverlener centraal en wordt de hulpverlener uitgedaagd bewust de eigen contexten te hanteren. Zo is er achtereenvolgens aandacht voor de impact van de eigen geschiedenis en omstandigheden, van opleiding en organisatie en van de maatschappelijke context. Het hoofdstuk sluit af met een paragraaf over de innerlijke dialoog.

De hoofdstukken 4 en 5 lopen naadloos in elkaar over. In deze hoofdstukken staat het proces van hulp zoeken en het opbouwen van een werkrelatie centraal. Opnieuw is er veel aandacht voor de context van de hulpverlening en voor het opbouwen van een dialogische werkrelatie waarin ruimte is voor meerstemmigheid. De aandacht voor dit perspectief sluit aan bij de actualiteit van dit decennium waar de systeemtherapeut als 'homo dialogicus' (Rober, 2012, p. 219) zich sterk ontwikkelt en er in onderzoek en publicaties in ons taalgebied toenemend aandacht is voor collaboratieve praktijken.

Nadat de hulpverleningscontext zo in de grondverf is gezet, vervolgt hoofdstuk 6 met het systemisch in kaart brengen van de hulpvraag. De paragrafen met titels als 'Wat brengt jullie hier en wat zijn jullie aarzelingen?' zou de beginnende hulpverlener kunnen gebruiken als een kapstok voor diens eerste gesprekken. Terecht

wordt benadrukt dat in kaart brengen een interventie op zich is. Hoofdstuk 7 richt de schijnwerper weer op de hulpverlener en beschrijft diens positionering in het hulpverleningsproces. Hoofdstuk 8 over setting gaat vervolgens dieper in op de diverse systemische settings (waarbij ook aandacht is voor het werken met ouder- of gezinsgroepen). De auteurs maken duidelijk dat elke settingkeuze een invloed heeft op de behandeling en de behandelrelatie en expliciteren welke aandachtspunten per setting van belang zijn.

Hoofdstuk 9 handelt over het werken met individuele kwetsbaarheden in een relationeel kader. De auteurs kiezen voor de term kwetsbaarheid in plaats van meer lineaire omschrijvingen als stoornis of pathologie. Dit hoofdstuk beschrijft helder hoe systemisch gewerkt kan worden met individuele kwetsbaarheid, onder meer door het betrekken van naasten en het verzorgen van psycho-educatie vanuit een systemisch perspectief. Tevens is er aandacht voor parallelprocessen in behandelteams. Hoofdstuk 10 gaat in op het werken met wat Madsen noemt 'multigestreseerde gezinnen' (Madsen, 2011). Het gaat om gezinnen die zich vaak aan de maatschappelijke zijlijn voelen staan, die kampen met een breed palet aan zorgen en te maken hebben met een of meer instanties. Ook in dit hoofdstuk is er veel aandacht voor positionering en voor het opbouwen van helpende hulpverlening. Mooi hoe ook de zorg voor de hulpverlener wordt beschreven in een paragraaf met de titel 'Hoe blijf ik reflectief?' Een sterke invalshoek: waar het mentaliseren verstomt, stagneert de hulpverlening en gaan uiteindelijk alle partijen zich onbehaaglijk voelen. Noemenswaardig is ook dat dit hoofdstuk ruimschoots aandacht geeft aan het systemisch werken met geweld- en veiligheidsthema's.

Hoofdstuk 11 beschrijft de gereedschapskist van systemisch werkende hulpverleners. Technieken en interventies uit de diverse systemische stromingen worden kort en op toegepaste wijze beschreven. Het boek eindigt met hoofdstuk 12 dat werkzame factoren in de systemische hulpverlening beschrijft. In dit hoofdstuk is, behalve voor een aantal in de praktijk toepasbaar gemaakte inzichten uit wetenschappelijk onderzoek, wederom veel aandacht voor een dialogische werkrelatie en voor de persoon van de hulpverlener.

Dit boek innoveert door het aanbieden van een digitale leeromgeving. Elk boek bevat een unieke toegangscode tot de website van de uitgever waarmee de lezer toegang krijgt tot aanvullende literatuur, filmpjes, oefeningen en dergelijke. Deze online omgeving staat nu nog in de kinderschoenen, maar zal de komende tijd verder uitgebouwd worden en zo een verdiepende mediatheek vormen voor de lezer. Ik ben benieuwd of op deze manier ook een *community* wordt gecreëerd waarin therapeuten elkaar inspireren en van elkaar leren.

Systemisch werken heeft veel te bieden aan hulpverleners die relationeel willen werken. Het boek leest prettig ondanks de grote informatiedichtheid en heeft een duidelijke samenhang. Al met al is dat met 229 pagina's een prestatie van formaat. De zeer uitgebreide literatuurlijst en de online omgeving zijn de lezers behulpzaam wanneer zij verdieping zoeken.

Het boek is mooi vormgegeven, hetgeen de lees- en verstaanbaarheid vergroot. Over smaak valt niet te twisten, maar persoonlijk vind ik het familieportret van de Dufours op de kaft wat minder geslaagd.

Voor wie het boek niet kent en daarmee maar te raden heeft naar de context van het portret, werkt de kleurloze familie-tekening wellicht wat bevreemdend. Dat is jammer, want *Systemisch werken* mag aspirant-lezers verleiden tot aanschaf.

De groep potentiële lezers vormt wat mij betreft een breed publiek. *Systemisch werken* is een geschikt boek voor opleidingen tot systeemtherapeutisch werker en systemisch counselor. Het is uiteraard minder diepgaand dan het *Handboek systeemtherapie* (Savenije, Van Lawick & Reijmers, 2014), maar het leest vlotter en geeft meer dan het handboek in een oogopslag zicht op het systemisch hulpverleningsproces. Dit boek zou ook gebruikt kunnen worden in de blokken systeembehandeling in postmasteropleidingen voor gedragswetenschappers en medici. Vaak zijn daarvoor maar een beperkt aantal uren beschikbaar en dan biedt dit boek een actueel, praktisch en helder inzicht in het systemisch hulpverleningsproces.

Wilco Kroon is als systeemtherapeut, opleider en supervisor werkzaam bij Eleos en LeerhuisZHZ. E-mail: wilco.kroon@eleos.nl.

Literatuur

- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen*. Apeldoorn: Garant.
- Rober, P. (2012). *Gezinstherapie in de praktijk – Over ontmoeting, proces en context*. Leuven: Acco.
- Savenije, A., Lawick J. van & Reijmers E.T.M. (red.) (2014). *Handboek systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom.